

viru lenarške občine, ene najmanj razvitih v Sloveniji. To izjemno heterogeno, pretežno slabo razvito kmetijsko območje s takrat še povsem nerazvitim lokalnim središčem Lenartom ni po obranjenem doktoratu 1973. leta še do danes prenehal raziskovati in je o njem napisal vrsto razprav v reviji *Geographica Slovenica* št. 2, 3, 6, 7 in 14, ter v *Časopisu za zgodovino in narodopisje* 1975–1 in drugod ter poročal na raznih strokovnih sestankih v ožji in širši domovini.

Zadnja leta je Kertovo strokovno zanimanje pritegnil eden od vitalnih problemov kmetijske pokrajine Slovenskih goric, namreč obe največji dolini, Pesniška in Ščavniška, s svojimi hidrografskimi problemi, predvsem s poplavami in s tem povezano problematiko izrabe zemljišč, lastništva, posestne sestave in kmetijske pridelave. Prvi se je lotil te problematike in jo še danes preučuje ter ugotovitve posreduje v praksi. Drugo njegovo novejšo zanimanje pa velja predvsem prebivalstvu osrednjih in drugih predelov Slovenskih goric, še posebej učinkom razvoja lokalne industrije na prebivalstveni in sploh socioekonomski razvoj. Svoja novejša dognanja je razen lokalnim dejavnikom posređoval še na vseh štirih jugoslovanskih agrarnogeografskih simpozijih, na poljsko-jugoslovanskem seminarju v Mariboru, na zadnjem jugoslovanskem geografskem kongresu, na drugih medinstitutskih sestankih in zborovanjih slovenskih geografov.

Kot visokošolski učitelj je prof. Kert sodeloval tudi pri sestavljanju srednješolskih učbenikov, še posebej za geografijo Jugoslavije, ki jo že dalj časa predava na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Njegovi znanstveni spisi po številu strani sicer niso prav obsežni, slovijo pa zato po tehtnosti, jasnem izražanju in čistem jeziku, kar danes med geografi ni ravno pogosto. Uredniki geografskih revij se tudi s te strani še prav posebej veselimo njegovih prispevkov.

Vedno skromen in marljiv je prof. Kert nadvse prizadevno sodeloval pri organizaciji vseh strokovnih akcij mariborskih geografov, ki jih je bilo kar lepo število, od konference Komisije za izrabo tal Vzhodno-srednjeevropskih držav 1969. leta, preko slovensko-slovaškega simpozija, zborovanja slovenskih geografov 1978, poljsko-jugoslovanskega seminarja 1983 in še drugih, pa do III. jugoslovanskega agrarnogeografskega simpozija 1984. leta. Poleg naštetih je bilo še veliko drugih strokovnih sestankov in srečanj, ne samo domačih, temveč tudi s tujimi geografi. Pri tem je bil dr. Kert vedno med glavnimi organizatorji. Ob tem, da je opravljal vrsto odgovornih funkcij na mariborski Pedagoški akademiji in kasneje na Pedagoški fakulteti, je bil dolga leta tudi odbornik Mariborskega aktiva GDS in Mariborskega geografskega društva, predsednik Mariborskega aktiva GDS in vodja podružnice za Pomurje.

Zelimo si še dolgo sodelovati in prijateljevati s skromnim, nadvse iskrenim in marljivim Božom ter prisluhniti njegovim tehtnim besedam. Naj mu zdravje še dolgo omogoča zavzeto delo s študenti, proučevanje njemu tako drage mariborske okolice in še posebej Slovenskih goric ter številne lepe dneve na obrobju Maribora.

Mirko Pak

**V slovo prof. Pavlu Kunaverju
(19. 12. 1889–19. 4. 1988)**

Žalno sejo Zveze geografskih društev Slovenije, dne 25. 4. 1988, smo namenili pokojnemu prof. Pavlu Kunaverju, častnemu članu ZGDS, vnetemu učitelju geografije, jamarju in raziskovalcu krasa, planincu in alpinistu, zvezdoslovcu in skavtu – taborniku, ki je dolga leta posređoval javnosti znanje o zemlji in vesolju, mlade pa vzgajal s svojim zgledom, ravnanjem in pisanjem ter jih navduševal za lepoto narave in sveta, v katerem živimo.

Rojen v Ljubljani skoraj pred sto leti se je po ljudski šoli odločil za učiteljski poklic. Ob pomoči svojih starejših bratov in drugih tovarišev, ki se jih je rad spominjal, je spoznal in vzljubil gore, divjino kraškega podzemlja, zimska doživetja na prvih smučeh pri nas ter užitke in radosti ob fotografskem aparatu. Vse to se mu je tako vtisnilo v srce, da je nato vse svoje življenje izžareval ljubezen do gora in planinskega cvetja, do lepote zimske narave in čudovitih skrivnosti kraškega podzemlja. Privabljal so ga skrivnosti zemlje in vesolja. Postal je alpinist in jamar Drenovec, ustanovni član Društva za raziskovanje jam leta 1910.

Šolanje v Ljubljani je končal leta 1911 in postal učitelj zemljepisa, zgodovine in slovenščine. Leta 1913 je odšel študirat na Dunaj, kjer je začel poglobljati svoje znanje o zemlji in še posebej o krasu pri prof. N. Krebsu. Vojna pa je prekinila njegov študij. Odšel je na soško fronto, kjer je s sotovarišem Drenovcem Ivanom Michlerjem raziskoval jame in brezna na Banjšicah in v Trnovskem gozdu. Po vojni se je vrnil na šolo v Spodnji Šiški, nato pa je postal ravnatelj meščanske šole v Zgornji Šiški. Po drugi svetovni vojni je dobil mesto profesorja zemljepisa na klasični gimnaziji v Ljubljani, kjer je dočakal upokojitev. Kot pedagoški svetnik je še kasneje poučeval astronomijo na gimnaziji v Šentvidu.

Profesor Pavel Kunaver si je za svoje življenjsko geslo izbral Gregorčičev verz »ne samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan«. To načelo je v življenju neštetokrat potrdil, na primer ob znani nesreči dr. Cerka na Stolu leta 1912. Zato ni bil le dolgoletni učitelj zemljepisa, temveč navdušen jamar in krasosolovec, vnet planinec, vztrajni zvezdoslovec, voditelj in vzornik skavtov in tabornikov, izredni pedagog in borec za pristno in neoskrunjeno naravo. Temu obsežnemu življenjskemu udejstvovanju je posvetil vse svoje sposobnosti govornika, pisatelja, slikarja, fotografa in poštenega tenkočutnega človeka umetnika, esteta, včasih tudi nekoliko asketa. Podredil mu je vse svoje življenje in delo, s svojim zgledom je dokazoval smisel sprejetih načel, ki jim je bil do kraja zvest in zato v vsakdanjem življenju zgled mnogim, ki so ga v življenju srečevali.

Naravo je občudoval kot skladno celoto vsega na zemlji in v vesolju. Z zanimanjem je spoznaval vse, kar je v tem kozmosu dosegel s svojimi čuti in razumom, od najskritejših globin kraškega podzemlja prek najvišjih gora do najoddaljenejših prostranstev in vesoljne neskončnosti čudovitega zvezdnega neba. Toliko lepega in občudovanja vrednega je videl v vsej tej naturi, da so njegova doživetja in občutja izredno sugestivno prehajala v raznovrstnih oblikah na vso njegovo okolico, na njegove najdražje, ženo in štiri sinove ter njihove družine, pa tudi na vse druge mlade in stare, še prav posebno pa na njegove številne učence. Doživel je tudi marsikaj hudega in grenkega, toda prekaljeni skavt Sivi volk je uspešno kljuboval vsem življenjskim viharjem do visoke starosti.

Mislim, da je za vsakega mladega človeka posebna sreča, če najde življenjskemu obdobju in delovnemu področju ustreznega učitelja in vzornika. Osebnost sem bil deležen nekaj te sreče, še posebno v prvih letih na klasični gimnaziji, kjer sem pred 40. leti prvič srečal prof. Pavla Kunaverja. Njegova velika pedagoška sposobnost in sugestivnost je po mojem mnenju prišla najbolj do veljave prav pri odraščajoči mladini. Ko mlad človek skuša spoznati svet okrog sebe, potrebuje zanesljivega vodnika, še posebno v bolj surovem okolju, v dežju in vetru, v mrazu in temi, v gozdu ali pod milim nebom sredi zime, v globokih prepadih ali na visokih vrhovih. Rešiti mora številne uganke, kako in kje preživeti, ali kako doseči zastavljeni cilj. Vsega tega nas je učil prof. Kunaver na številnih pohodih v naravo, ki jih je organiziral v okviru prirodoslovnega krožka. Za napore in odpovedovanja smo bili poplačani z doživetji, ki so se globoko vtisnili v spomin. Prepričan sem, da smo mu vsi, ki smo bili deležni njegove očetovske skrbi, zelo hvaležni, da nas je varno popeljal bodisi v hudem snežnem metežu pod novoletno Severno triglavsko steno, ali ob jesenski visoki vodi v Rakovo

dolino in na Cerkniško jezero, ali v še ne osvetljene divje soteske Škocjanskih jam. Koliko izletov v naravo in koliko nepozabnih doživetij se je nabralo v 80-tih letih njegovega požrtvovalnega delovanja. Težko bo kdo preštel in pregledal vse vtise, ki so si jih nabrali mladi, težko bo tudi ocenil, koliko neplačanega truda je bilo vložena, in praktično sploh ni mogoče oceniti vsega, kar je v svojem dolgem in bogatem življenju postal prof. Pavel Kunaver.

Ob 90. obletnici rojstva je njegovo življenjsko pot v obliki razgovora lepo opisal in objavil v Geografskem vestniku (1980) prof. France Planina. V Naših jamah je bila tedaj objavljena njegova kraška bibliografija, ki obsega prek 70 enot, manjkajo pa še številni članki, ki so bili objavljeni o krasu v dnevnikih in časopisih. Krasu je namenil pomemben delež svojega pisateljevanja. Z zanimanjem smo prebrali njegove zapise v Planinskem vestniku in v Proteusu. Še posebno prizadetost pa je čutili v njegovih bitkah za ohranitev neokrnjene narave, tako Soške doline, Bohinja, Rakovega Škocjana, Cerkniškega jezera, Planinskega polja, kapniškega bogastva Postojnske jame in naravnih posebnosti naših ledenih jam. V strokovnem pogledu je nedvomno na prvem mestu knjiga Kraški svet in njegovi pojavi, ki je prvič izšla 1922. leta, razširjen ponatis pa leta 1957. Z njo je zapolnil veliko vrzel v našem splošnem znanju o krasu. Mnogim mladim je postala prvi krasoslovni vodnik in priročnik. Njegovi učenci in še mnogi drugi so z velikim zanimanjem prebrali tudi njegove druge spise in knjige. Vse so pisane poljudno in vsakomur razumljivo. Suho znanje se je pod njegovim peresom spremenilo v povest ali zgodbo, v zanimivo in navdušujoče branje.

Privlačne so bile tudi njegove šolske ure, včasih smo kar pozabili, da smo v razredu, ko smo s preprostimi pripomočki, na primer s premikajočimi se glavami učenec v smislu rotacije in revolucije, spoznavali kroženje zemlje in drugih planetov okrog sonca. Sam je večkrat omenil, da je najraje poučeval naravne geografske pojave in matematično geografijo. V zvezke smo veliko risali, na primer Niagarske slapove in jih primerjali s slapom v Predaslju v Kamniški Bistrici. O njegovem nastanku in izginotju je pisal tudi v Proteusu. V zemljepisnem zvezku hranim še veliko drugih skic in podob o zemlji in njenih pojavih. Na pogrebu mi je znanec dejal, da je šele sedaj prav dojel, zakaj je toliko Kunaverjevih učencev šlo študirat geografijo. Generacije ljubljanskih jamarjev pa so se sploh obnavljale z mladimi, ki jih je Pavel Kunaver prvič popeljal na kras in v kraško podzemlje.

S svojim delom in življenjem si je postavil lep spomenik. Prepričan sem, da Kunaverjeve steze ne bodo nikoli osamele. Mnoge učence je zadolžil in zavezal, naj skrbijo zanje, ko bo sam za vedno zapustil Zlatorogovo kraljestvo.

Peter Habič

Pavel Kunaver, bibliografija

KNJIGE

- Na planine. Učiteljska tiskarna. Ljubljana 1921. 139 str.
 Kraški svet in njegovi pojavi. Poljudnoznanstven spis s slikami. Učiteljska tiskarna. Ljubljana 1922. 104 str.
 Po gorah in dolinah. I. dijaška leta. Kleinmayr & Bamberg. Ljubljana 1923. 197 str.
 Do hor. Lidova osvetova knižovna čís. 37. Založnik F. Svoboda. Nusle 1925. 176 str.
 Zadnja pot kapitana Scotta. Tiskovna zadruga. Ljubljana 1926. 124 str.
 V prepadih. Mohorjeva knjižnica 56. Družba Sv. Mohorja v Celju. Celje 1932. 163 str.
 Skozi azijske puščave. Prirejeno po Sven Hedinu. Tiskovna zadruga. Ljubljana.
 Zakladi sveta. Knjižnica mladinske matice 47. Zakladi sveta. Ljubljana 1940. 72 str.
 Potovanje v vesoljstvo. Ljudska knjigarna. Ljubljana 1943. 126 str.
 Sprehodi po nebu. Priročnik za ljubitelje zvezdnega neba. Slovenska poljudnoznanstvena knjižnica, let. I. Svet, št. 7. Zadruga tiskarna. Ljubljana 1944. 100 str.
 Skozi led in sneg. Povest za mladino. Nova založba. Ljubljana 1944. 141 str.